

- M. Divković, 1887., Oblici hrvatskoga jezika za srednje škole, Zagreb
 M. Divković, 1917., Oblici i sintaksa hrvatskoga jezika, Zagreb
 J. Florschütz, 1940., Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb
 J. Florschütz, 1943., Hrvatska slovnica za srednje i sručne škole, Zagreb
 S. Ham, 1998., Jezik zagrebačke filološke škole, Osijek
 J. Hamm, 1935., Poljski jezik, Zagreb
 J. Hamm, 1958., Staroslavenska gramatika, Zagreb
 S. Ivšić, 1970., Slavenska poredbena gramatika, Zagreb
 B. Jurišić, 1944., Nacrt hrvatske slovice, Zagreb
 R. Katičić, 1986., Sintaksa hrvatskoga književnog jezika, Zagreb
 T. Maretić, 1899., Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Zagreb
 T. Maretić, 1924., Hrvatski ili srpski jezični savjetnik, Zagreb
 A. Mažuranić, 1866., Slovnica hrvatska, Zagreb
 I. Pranjeković, 1995., Pravopis koji zbunjuje, Republika, god. LI., br. 5.–6., Zagreb, str. 186.
 I. Pranjeković, 1996., Odgovor koji izaziva mučninu, Republika, god. LII., br. 5.–6., Zagreb, str. 34.
 M. Samardžija, 1993., Hrvatski jezik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Zagreb
 R. Simeon, 1969., Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, Zagreb
 B. Šulek, 1874., Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja, Zagreb
 A. Veber, 1876., Hrvatska slovnica, Zagreb

DVA TVORBENA NORMATIVNA PROBLEMA I NJIHOVA RJEŠENJA

Stjepan Babić

Načelna napomena o normi

Problem u određivanju norme jedan je od najtežih zadataka svakoga jezikoslovlja. Na svima se drugim područjima opisuje kako u jeziku jest, a norma propisuje kako treba biti. Zato je lagano opisivati jezične pojave ako imamo dovoljno primjera, a danas ih, u doba računala, nije teško skupiti – preda mnogom je podatak da je na Internetu već tromilijunski korpus hrvatskoga jezika – ali je unatoč tomu teško određivati normu. Velika učestalost neke pojave ima svoje značenje za normu, ali nema apsolutno, jer se neka pojava može ne znam koliko često pojavljivati, a da nije i ne može biti normativnom, npr. riječ *uticaj* u značenju ‘utjecaj’ javlja se relativno često, ali ma koliko to bilo, ona nikako ne može u tome značenju postati normativnom. Norma se ne određuje kako se govori, nego kako treba govoriti, a to znači da

se normom može odrediti i ono što se rijetko upotrebljava ili se uopće do tada nije upotrebljavalo, a to često znači da svatko treba u većoj ili manjoj mjeri prihvaćati nove navike, a odvikavati se od starih, to zadire u navike i udobnost, traži određeni napor i zbog toga će uvijek biti protivljenja i nesporazuma. Kolega Bulcsú László jednom je prilikom duhovito rekao: "Književni jezik nije jezik većine, nego jezik za naobrazbu (odgoj) većine."

No to bi se još nekako prevladalo da su svi jezikoslovci složni u određivanju norme, ali ima normativnih odredaba koje osporavaju i neki sustručnjaci. Jezikoslovci će se lako složiti kad se o normi govori općenito, načelno. Načelnih je članaka o normi u Jeziku bilo više, kao što pokazuju dva sveska *Jezičke Bibliografije*, i koliko se sjećam, ni jedan nije izazvao sporove. Posebno to vrijedi za članke prof. Katičića. I njegov najnoviji članak o normi, *Načela standardnosti hrvatskoga jezika*, objavljen u 43. godištu *Jezika*, općenito je prihvaćen jer se o njemu prije objavljivanja raspravljalo na nekoliko mjesta i svagdje dobio pohvale, ali kad bi se njegova gledišta trebala primijeniti za konkretna rješenja, sloge bi brzo nestalo. Jezikoslovci će se složiti u dosadašnjoj normi koja dobro funkcionira, ali kad dolazimo do spornih pojedinosti, do stvarnih pojedinačnih dvojba, tada sloge obično nestaje. To se ne događa samo onda kad se neki nisu dovoljno udubili u sam problem, nego ocjenjuju po svome općemu znanju, nego i kad jesu. Uvijek se pokojemu jezikoslovcu čini da je trebalo primijeniti druge kriterije. Zato je posao oko normiranja jezika nezahvalan posao i jezikoslovci ga rado izbjegavaju. Budući da je norma osnovna podloga jezične kulture, naš časopis ne može tako postupati, nego mora jasno reći što norma jest i što bi trebala biti bez obzira na osporavanje takva posla.

Povod je tim riječima i ovome osvrtu osporavanje mojega odgovora u prošleme broju *Jezika* o nazivima biljnih ulja, zatim opiranje mojemu zauzimanju za tip *psihološkinja* i na kraju traženje norme u pojavi o kojoj bismo se svi mogli složiti. Prva dva izlaze u ovome broju, a treći u idućemu.

1. Pridjev *trešnjov* kao problem u određivanju norme

Jedna kolegica prigovara što sam dao prednost pridjevu *trešnjov* pred *trešnjev*. Iznosi tri razloga: 1. da nepčanik traži *-e-*, a ne *-o-*; 2. da treba misliti i na primjere kao *Trešnjevka*; 3. da bi *trešnjov* moglo biti samo iz Karadžićeva rječnika i da je to prema tome srpska osobina.

Prigovorio mi je i jedan kolega koji je rekao da sam za *trešnjov* zato što sam štokavac.

Prvo, odmah valja reći da nepčanik ne traži automatski *-e-*, dokaz je upravo riječ *trešnja* jer je instrumental *trešnjom*, dakle sa *o* iza nepčanika. Jest, rekla

je osporavateljica, ali sve imenice ž. r. na nepčanik imaju *-om*. Slažem se, ali to znači da raspodjela *-o/-e-* ne zavisi samo od nepčanika/nepčanika, nego i od kategorije u kojoj dolazi. To je već nešto drugo. Ne vrijedi dakle uopćeno pravilo da iza nepčanika dolazi *e*, moramo uzeti u obzir i kategoriju u kojoj se to zbiva. A to je upravo ono što je bila podloga mogega članka i mogega odgovora. I još nešto, kad se u kojoj kategoriji koji lik koleba između *-e/-o-*, često dajemo prednost upravo glasu *-o-* iako dolazi iza nepčanika. Tako je kod spojnika gdje se javljaju i *-e-* i *-o-* u primjerima kao *dušobrižnik/dušebrižnik* (u stilski neutralnoj upotrebi), *srednjoškolski/srednješkolski*, *srednjoeuropski/srednjeeuropski*, *trećoredaš/trećeredaš*. Iako tu spojnik dolazi iza nepčanika, ipak prednost dajemo *o* i u tome se slažu gotovo svi hrvatski jezikoslovci.

Da je nešto srpska osobina samo zato što se nalazi u Karadžićevu rječniku, pogrešno je već u načelu jer je poznato da je Karadžić preuzimao riječi iz starijih hrvatskih rječnika i skupljao primjere i na hrvatskome jezičnome području. Dok je prvo lakše dokazati, drugo je teže, ali zato moramo biti dvostruko oprezniji pri takvim tvrdnjama. Da tip *trešnjov*, *višnjov* nije srpski, bilo mi je jasno jer u Tvorbi riječi, gdje sam opisao tu pojavu, nisam ništa temeljio na primjerima koji nisu bili hrvatski. Broj pridjeva i primjera za tip *trešnjov* nije doduše bio velik, ali sam na temelju svih pridjeva u tvorbi od imenica koje označuju biljke uočio osnovni sustav koji sam u Tvorbi riječi izrekao riječima: "Imenice za oznaku biljaka dobivaju u pravilu sufiks *-ov* bez obzira na sklonidbeni tip i završni glas osnove..." (§ 1267.) Sada, izazvan trećim prigovorom, provjerio sam hrvatske potvrde i u svojoj građi i u nekoliko rječnika našao potvrde koje nesumnjivo pokazuju da je ta pojava hrvatska:

Gdje ljubavlju crne ispijaju oči mednu rajevinu, *brekinjove* moći (*Palmović u Benešićevu Rječniku hrvatskoga književnoga jezika*) – ... po kućnom trijemu, koji spajaju sa starim pocrnjelim *ražovim* krovom (*Matoš, isto*) – ... dvanaest snopova *ražove* slame, kojom će on iskrpiti krov na svojoj kući... (*Kikić, isto*) – *hmeljov* list (*Vus, 26. 7. 1972.*) – Na *šljivovomu* i *trišnjovomu* drvu raste... (*Jablanci, 1772., AR*) – I on *trišnjov* kamiš zapalio (*Hrv. narodne pjesme, AR*).

U Broz-Ivekovićevu rječniku našao sam *jelšov* i ovu napomenu pod *jelšovina*: "*jelšovo* drvo, govori se u Hrv., gdje i *jelšov*."

Pridjev *jelšov* ima prigovor koji ću iznijeti poslije, ali sad sam razmišljao ovako: *trešnjov* je takva osobina koja se ni u srpskome ne bi mogla javiti da nije odraz jednoga starijega sustava. A ako je tako, onda bismo mogli naći još koju potvrdu i u kajkavskome, a ne samo *jelšov*. Sjetio sam se da se u kajkavskome ne govori samo *jelša*, nego i *jalša* i išao pogledati u *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga jezika* i našao potvrdu za *jalšov*, našao sam doduše i za *jalšev*, *jelšev*, ali nisam za *jelšov*, koju imaju BI. Pridjevu *jelšov* moglo bi se prigo-

voriti da je to razjednačivanje na udaljenost, kao *Senjom*, *Bečom* i dr. pa bi se to moglo reći i za *hmeljov*, koji također nalazimo u istome kajkavskome rječniku: Sada se naj polaže ovcam... *hmeljova*... slama). Za *jalšov* to se ne može reći. Dakle kajkavski *jalšov* i ikavski likovi za *trišnjov* i dokaz su da tu *-ov* nipošto nije srpska osobina.

Dokaz imenicom *Trešnjevka* nije jak dokaz jer je ta imenica prihvaćena u književni jezik kako se govori u određenom kraju. Tvorbeni odnosi u tome smislu nisu dovoljno proučeni, a da ima križanja odnosa, mogu navesti imenice izvedene od brojevnih pridjeva *četvero*, *petero*, *šestero*... Danas se slažemo da tim pridjevima valja dati prednost pred onima na *-oro* pa onda i izvedenicama od njih kao što su *četverac*, *peterac*, *šesterac* (u značenju stih, čamac), ali kad su posrijedi osobe, tada izrazitu prednost imaju imenice *četvorica*, *petorica*, *šestorica* i *četvorka*, *petorka*, *šestorka*... Već je dobro poznato da je književni jezik kompromis različitih silnica koje u njemu djeluju, nema čistoga matematskoga odnosa. No vratimo se imenici *Trešnjevka*. Ona je samo jedna. Da bismo bili sigurni, trebali bismo pogledati sve hrvatske krajeve. Ali da i ne nađemo ni jedan takav toponim sa *-ov-*, taj bi razlog bio pokoleban kad znamo da *-ov-* nalazimo u tvorbi općih imenica. Sjetio sam se bliske kajkavske riječi *češnjovka*, pogledao opet u *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga jezika* i našao zabilježenu upravo tu riječ, a nisam *češnjevka* ni *česnovka*. U *Rječniku SANU* našao sam ovu potvrdu iz *Pučkoga prijatelja*, Varaždin, 1868.: On je sada imao od svojih voćakah: *šljivovice*, *trešnjovice* i *višnjovice*, a sličnu potvrdu ima taj rječnik iz Poljica kako ju je zabilježio Frano Ivanišević: Ima kamiš *trnovac*... *trišnjovac*, *višnjovac*, zatim A pobaci *trišnjovca* čibuka (*Hrv. narodne pjesme*). U *Gradišćanskohrvatskome-hrvatsko-njemačkome rječniku* ima *čerišnja*, *čerišnjev*, *čerišnjov*, sve je upućeno na *črišnja*, *črišnjev*, *črišnjov*, ali je *čerišnjov* upućen na *čerišnjev*, a *črišnjev* ima hrvatski *trešnjev* i *trešnjin*, *višnja* nema pridjeva, ali je za gradišćanskohrv. *višnjovina* označeno da je hrv. književno *višnjovina*. Josip Drobnić u *Ilirsko-njemačko-talijanskome malome rječniku*, Beč, 1846.–1849., ima *trešnjov*, *trešnjovac* i *trešnjovina*; *višnjev* ima u značenju 'višnjeve boje', a *višnjov* u tome značenju i 'od *višnjova* drveta', uz *višnjovac* ima i *višnjovina*.

Dakle ni u širem tvorbenome pogledu nema jedinstva, ali su dosta zastupane izvedenice osnova sa *-ov-*, i to na dosta širokome prostoru. No izvedenice bi mogle ići u drugi sustav, sustav se traži i opisuje u jednoj kategoriji. Jasno je da ga treba promatrati i šire ako je moguće da se jasnije vidi odakle pojava u književnome jeziku.

Kolegi koji mi je prigovorio da sam za *trešnjov* zato što sam štokavac, odgovorio sam da nisam samo štokavac jer su mi obje bake bile kajkavke koje nikada nisu naučile štokavski (i djedovi su bili kajkavci, ali ih nisam zapamtio), a ako se i priznajem štokavcem, u mojim me normativnim odlukama nikada ne

vodi samo moj materinski idiom, ja sam za *trešnjov* zato što znam da to proizlazi iz spomenutoga sustava. Da je tako, rekao sam mu, pitat ću kolegu B. Lászla i unaprijed sam siguran da će biti za *trešnjov* jer znam kako on razmišlja i odlučuje u takvim slučajevima. I zaista, kad sam ga zapitao za koji je pridjev, *trešnjov*, *trešnjev* ili *trešnjin*, bez razmišljanja je rekao *trešnjov*. I ne samo to. Za nekoliko me dana nazvao i rekao mi da Jambrešić u rječniku *Lexicon latinum s. v. cerasus* ima *črešnjovo drevo* (Chrešfnyovo drevo). Zatim je dodao da je *trešnjov* samo hrvatski jer Srbi i Slovenci imaju *trešnjev*, a Karadžić da je *trešnjov* uzeo od Hrvata Hercegovaca. Ostali slavenski narodi imaju *trešnjov*. Neću sada odlaziti tako daleko, ali navodim Lászlove riječi jer su zanimljive.

U usmenome raspravljanju o tome prigovoreno mi je da odlazim u dijalektologiju i dijakroniju kad mi to zatreba. Prvo, ja sam već na samome početku primjene strukturalističkih metoda u našem jezikoslovlju bio među prvima, ako ne i prvi, koji je naglašavao da treba ostati u okviru jednoga sustava, jedne razine, kako se već vidi iz moje doktorske disertacije, ali sam poslije nekoliko puta rekao da se smijemo poslužiti i dijakronijom i dijalektologijom ako one bolje osvjetljavaju pojedine pojave, samo da moramo biti svjesni razine na kojoj se krećemo i da ih ne smijemo miješati. Ovdje sam se poslužio dijalektologijom da pokažem kako pojava *trešnjov* nipošto nije srpska, a potvrdama iz kajkavskoga da nije ograničena samo na štokavsko narječje. A da se sve odražava u književnome jeziku, to znamo iz prakse, to ne treba posebno dokazivati. U praksi vidimo veliku raznolikost, a ona traži rješenje, odatle i Šugarovo pitanje. Kad u tome tražimo sustav, onda proizlazi da je on takav kako sam već naglasio, dakle sustav koji pokazuje da je i *trešnjov* njegov član. Onaj koji to zna, u kolebanju odlučuje prema osnovnome sustavu. Znam da ni jedan sustav u jeziku nije apsolutan, potpuno u sebi zatvoren i zato po načelu elastične stabilnosti prihvaćam ono što ima veliku učestalost, potpuno je prihvaćeno i ima svoje mjesto u sustavu, ali kad vidim kolebanje i mogućnost da se još može održati osnovni sustav, tada sam za nj.

Mislim da je time sve jasno, ali se ipak moja odluka može osporavati s gledišta hoćemo li nastojati da zadržimo jedan stariji sustav ili dopustiti noviji. Norma ima zadatak da zadrži stariji jer noviji prodiere i dalje, naime ako dopustimo noviji, onda to znači i *trešnjin*, *višnjin*, *jabukin*, a za to nisu ni mojih dvoje osporavatelja.

Na kraju moram dodati da ovaj članak nisam napisao samo da obranim svoju odluku, nego da pokažem kako sam do nje došao i kako se može o istoj stvari razmišljati i na drugi način, a ujedno je izašlo da ne mislim tako samo ja, nego da ima i kolega koji se sa mnom u tome slažu. Usput je u raspravu uvučen i kolega Brozović i on se bez kolebanja opredijelio za *trešnjov*.

2. Tip *psihologinja* – pobjeda jednoga sustava

Prethodno poglavlje o tvorbenome tipu *trešnjov* izraz je nastojanja da pobijedi sustavni lik, s koliko uspjeha to je drugo pitanje jer to više ne zavisi od jezikoslovaca istomišljenika, nego od jezične prakse, prvenstveno onih koji takve pridjeve upotrebljavaju, biologa npr. No taj me problem naveo da progovorim i o jednome drugome kolebanju gdje je sustav pobijedio jer je praksa prihvatila jedno rješenje od triju mogućnosti, i to najbolje, iako je bilo jezikoslovaca koji su se tomu rješenju protivili, a neki se protive i danas kada više nemaju pravoga razloga. Zato i pišem ovaj članak.

Imenice koje označuju samo spolnu razliku, javljaju se u parovima, *učitelj-učiteljica*, *Ličanin-Ličanka*, *domorodac-domorotkinja*, *pješak-pješakinja*, *sociolog-sociologinja*, *drug-druga/družica*, *suprug-supruga* i zato se zovu parne imenice, lat. *nomina mota*, a kad je riječ o tvorbenim parovima, ta se tvorba naziva mocijskom tvorbom. Najčešće je u parnim imenicama osnova m. r., a iznimno je ž. r., kao *tetka > tetak*. To je i razumljivo, pogotovu kad su posrijedi zanimanja jer su se većinom zanimanja najprije bavili muškarci, a tek onda žene. Danas, u doba ravnopravnosti žena u svijetu postoji težnja da se ženska zanimanja označuju imenicama ženskoga roda, u francuskome društvenom životu ta se težnja očituje katkada i veoma burno, ali ne želim ulaziti u po-redbenu problematiku, zaustavit ću se samo na zbivanjima u hrvatskome književnome jeziku. U njemu se ta težnja provodi znatno mirnije. Tvorba novih imenica mocijske tvorbe danas je veoma plodna i nove imenice te kategorije ulaze u hrvatski jezik na velika vrata i gotovo neprimjetno, a koliko ima problema, oni su rubni, jednim dijelom zbog odmjeravanja hrvatskoga jezika prema srpskome, a tek su drugim dijelom naši problemi. Što se prvoga problema tiče, on nastaje zato što neki krivo shvaćaju hrvatsko-srpski odnos *doktorica-doktorka*, *profesorica-profesorka*, *studentica-studentkinja* smatrajući da je *-ica* hrvatski sufix, a *-ka*, *-kinja* srpski pa nastoje nametati *-ica* i tamo gdje mu po hrvatskome jezičnome sustavu nije mjesto. Tako su nam nedavno neki pokušali nametnuti likove kao *novinarica*, *sinoptičarica*, *sudica* i sl. Smetnuli su s uma ili nikada nisu ni znali da su sufixi mocijske tvorbe *-ica*, *-ka*, *-kinja*, *-inja* jednako hrvatski kao i srpski, a razlikuju se samo raspodjelom, hrvatska je nešto drukčija od srpske. Sufiks *-a* ne dolazi u obzir jer je neplo-dan, ili veoma slabo plodan, što je ovdje isto. Ostavivši srpski jezik po strani, odmah valja reći da hrvatska raspodjela tvori svoj određeni sustav. Opisao sam ga u radu *Mocijska tvorba* i objavljen je u knjizi *Hrvatski jučer i danas*, za-interesiranima dakle dostupan, pa ne treba ponavljati što je tamo već rečeno. Kao svaki jezični sustav i taj nije u sebi zatvoren, ima presijecanja, slabih mjesta, ali se sustav ipak tako očituje da možemo nastale probleme rješavati u

skladu s njime. Dva su problema na koje se ovom prilikom želim osvrnuti. Jedan su imenice ženskoga roda koje se tvore od imenica m. r. koje završavaju na -g, a druge na -i, ispred kojega je još koji zatvornik (suglasnik). Ovdje ću se osvrnuti na prvi problem, a drugi ostavljam za idući broj.

Kad su se u novije vrijeme počele tvoriti imenice za ženske osobe od osnova na -g, imali smo samo nekoliko parova kao uzor: *bog-božica/boginja*, *vrag-vražica*, *drug-družica*, *sluga-služkinja* i *kolega-kolegica*. Imenice *beginja*, *herceginja*, *maginja* nisu mogle poslužiti kao uzor zbog svoje male učestalosti, *beginja* već zato što nije bilo ženskoga *bega*, a begova žena je *begovica*. Imenice *kneginja* i *viteškinja* nisu mogle biti pravi uzor zbog odnosa *knez-kneginja*, *vitez-viteškinja*. No već to malo daje naslutiti da se *kolegica* našla izvan osnovnoga sustava i da je teško mogla poslužiti kao uzor, što se i dogodilo. Ona je očito nastala tako što hrvatski jezik nije mogao prihvatiti alomorfiziranu, palataliziranu osnovu *kolež-ica*, ali budući da u kajkavskome postoji *bogica* 'sirotica, jadnica, prosjakinja' (: *bogec*), za razliku *boginja*, *božica* 'žensko božanstvo', taj je primjer mogao utjecati upotrebu riječi *kolegica* jer je najvjerojatnije da je ona nastala na kajkavskome području. Usput da spomenem da ni srpski nije mogao prihvatiti alomorfizaciju pa je tu teškoću razriješio drukčije, uzeo je riječ *koleginica*, što je prvotno značilo 'kolegina žena'. No kako bilo, i imenica *kolegica* zbog svoje proširenosti mogla je poslužiti kao uzor i zato su od osnova tipa *sociolog* mogle javiti tri imenice: *sociologinja*, *sociološkinja* i *sociologica* (*socioložica* nije moglo kao ni *koležica*). I u početku su se javljala sva tri tipa, ali različito vremenom, područjem i brojem. Koliko sam mogao ustanoviti, prva je bila riječ *kirurginja*, javila se u Klaićevu *Rječniku stranih riječi* iz 1958. Nju jedinu od novijih ima i Matešićev odostražnik iz 1965. Najstarija je potvrda iz moje tvorbeno građe *arheologinja* iz 1960., zatim još jedna potvrda 1972. pa *psihologinja* 1974., zatim *sociologinja* 1974. i dvaput 1978. Za tip *sluškinja* Matešić nema ni jedne (*požeškinja* ima samo tako), a u mojoj se građi našla *antropološkinja* 1973., *pedagoškinja* 1963. i *teološkinja* 1976.

Za tip *kolegica* Matešić nema ni jednu potvrdu, ako zanemarimo imenice *bogica* i *magica*, a u mojoj se građi do 1986. našla samo *pedagogica* iz 1983. Međutim u razgovornome jeziku u Zagrebu, prvenstveno u školama, počele su se češće javljati imenice *pedagogica* i *psihologica*, a možda još koja. To je neke navelo da se počinju zauzimati za takve imenice, iako je i u samim školama bilo kolebanja pa je moja unuka trećoškolka jednom spontano rekla *pedagogica* i odmah to ispravila u *pedagoginja*.

Budući da se na samome početku tip *psihologinja* počeo spontano probijati, a to su podupirali i neki teoretski razlozi, nastojao sam da mu otvorim slobodan put. Navodila me na to misao da će pravilo o raspodjeli mocijskih sufikasa biti jednostavnije ako se odlučimo za tip *psihologinja*, moći ćemo reći da iza *k*, *g*,

h dolazi *-inja*. Naime za *k* i *h* ili nije bilo dvojbe (*pješakinja*, *Čehinja*, *Vlahinja*...) ili je bila neznatna (*siromašica*). Zbog toga sam u Tvorbi riječi iz 1986. dao u tome blagu prednost sufiksu *-inja*. To je poslije prihvatio i prof. Stjepko Težak napisavši: "Kako je ipak sufiks *-inja* jednoznačniji, stilski neutralniji, a ne izaziva danas glasovne promjene kao *-kinja* (*š* mjesto *g*), dao bih prednost *pedagoginji*, a to znači i *psihologinji* i *biologinji* itd." (*Hrvatski naš svagda(š)nji*, str. 97.)

Koliko je sve to utjecalo na izbor, teško je reći, ali je u novije vrijeme prevladao tip *psihologinja*, i to u takvoj mjeri da nema nikakve sumnje da je on danas normativan. I ne bih pisao ovaj članak da neki jezikoslovci ne nastoje nametnuti tip *psihologica*. Ne čine to zasad javno, nego nastoje da to postignu drugim putem. Kad sam ih pitao gdje su im potvrde za takve imenice, nisu mi dali nikakav dokaz. Međutim ja ne govorim bez dokaza, i dalje pratim tvorborna zbivanja pa me tako zanimala i sudbina tih tvorbenih tipova. Skupljajući primjere, evo što sam skupio od 1986. godine do kraja prošle:

antropologinja, *arheologinja* (4), *astrologinja* (5), *biologinja* (6), *danteologinja*, *defektologinja* (5), *dramaturginja* (3), *enologinja* (2), *etnologinja* (2), *fonologinja*, *ginekologinja*, *kirurginja* (2), *komunikologinja*, *kriminologinja*, *kulturologinja*, *numerologinja* (4), *pedagoginja* (6), *planetologinja*, *planktonologinja*, *psihologinja* (15), *radiologinja*, *scijentologinja*, *seizmologinja*, *sociologinja* (2), *stomatologinja*, *teatrologinja* (2), *teologinja* (3), *zoologinja*;
anesteziologica, *etnologica* (2), *etnomuzikologica*, *pedagogica*, *psihologica* (3), *teologica*;
psihološkinja (3).

U mojoj je građi sve to dokumentirano i po potrebi mogu to i pokazati. U to vrijeme samo jedanput nisam zapisao jednu imenicu na *-logica*, čuo sam ju (ili vidio) na TV, a nije mi pri ruci bila olovka da ju zapišem. Jednako je tako vjerojatno da koji put nisam zapisao i imenicu na *-loginja*, posebno zbog velikoga broja već zapisanih. Nisam bilježio kad se za žensku osobu upotrebljava imenica u m. r. kao *farmakolog*, *etnomuzikolog*. Ima i toga, ali ta je pojava u izrazitom uzmicanju.

Kad napravimo statistiku prethodnih primjera, dobivamo ove podatke:

psihologinja 28 riječi u 74 primjera, 85 %
psihologica 6 riječi u 7 primjera, 11,5 %
psihološkinja 1 riječ u 3 primjera, 3,5 %.

Ti brojevi govore sami za sebe i normativcu nije problem kako treba biti. Međutim kad sam iznio taj dokaz, osporavatelj je izrekao sumnju u objektivnost mojega zapisivanja, rekao je da tip *psihologica* nisam uvijek zapisao,

čime me je uvrijedio, ali ja sam preko uvrijeđe prešao šutke odlučivši tada da ću napisati ovaj članak.

Provjeravanje na hrvatskome tromilijunskome korpusu što ga je izradio Marko Tadić pokazuje isti odnos:

psihologinja 7 riječi u 15 primjera, 93,75 %

psihologica samo *anesteziologica*, 6,25 %.

Za tip *psihološkinja* nije se našao ni jedan primjer. Podatke je na moju molbu izradio Marko Tadić, na čemu mu ovom prilikom zahvaljujem. Podaci se odnose na razdoblje 1993.–1998. Na tri milijuna pojavnica relativno je malen broj traženih podataka, ali i oni potvrđuju i moju osnovnu tvrdnju i moje podatke, ne može se više tvrditi da sam subjektivno zapisivao.

Bila bi zanimljiva usporedba s jednim starijim stanjem, ali *Čestotni rječnik Večernjega lista i Vjesnika Zorislava Šojata* iz 1983. ne daje nikakve podatke u tome pogledu. Ima 130 000 riječi (pojavnica), ali samo 13 780 različenica. Nema ni jedne imenice tipa koje ovdje istražujem, ali su veoma rijetke i imenice m. r. na -g, nema *demagoga*, *dramaturga* i *metalurga*, ima jedna potvrda za *kirurg*, a tako i za *kvisling*, *pedagog*, a od imenica na -log *antropolog*, *psiholog*, *sinolog*, *sociolog* i dvije za *teatrolog*. I to je sve.

Te potvrde jednoznačno pokazuju da je tip *psihologinja* potpuno prevladao i da nema nikakva razloga sada narušavati sustavnost i stabilnost koju je književni jezik postigao, vjerojatno i nema mogućnosti da se to ozbiljno naruši, ali je dobro upozoriti kad takvi pokušaji postoje. Ako pak tko ima kakvih razloga protiv ovoga gledišta, neka ih prije iznese u Jeziku da ih vidimo i prosudimo. Prvenstveno tu mislim na potvrde za tip *psihologica* jer u takvim slučajevima treba igrati otvorenim kartama.

Sažetak

Stjepan Babić, sveuč. prof. u m.

UDK 801.541.1:808.62, stručni članak,

primljen 4. 1. 1999., prihvaćen za tisak 18. 1. 1999.

Two normative word-formation problems and their solutions

The author uses problems of deriving adjectives from nouns indicating plants, and of producing nominal gender pairs, in standard Croatian to illustrate the reaching of normative solutions. The emphasis is laid on systemic formations, though these are not universally acceptable because the system occasionally requires the normative status for formations of rare usage.